

กระบวนการมีส่วนร่วมในการนำหลักกิจกรรมธรรมชาติ
สร้างสวนบำบัด สำหรับเด็กพิเศษผ่านภาคีเครือข่าย
หลายภาคส่วน กรณีศึกษา ตำบลช้างน้อย อำเภอบางไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา *

The Participatory Process of Applying the Principles of Natural
Agriculture to Create a Therapeutic Garden for Special Needs
Children Through a Multi-Sectoral Network Partnership
Case Study: Chang Noi Subdistrict, Bang Sai District,
Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

ผกามาศ เลียงธนะฤกษ์
Pakamat Leangthanarerk
งานวิชาศึกษาทั่วไป
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี
General Education, Valaya Alongkorn Rajabhat University
under the Royal Patronage Pathum Thani Province
E-mail: pakamat.leang@vru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษากระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการร่วมสร้างสวนบำบัดผ่านหลักกิจกรรมธรรมชาติให้แก่เด็กพิเศษ 2) นำเสนอรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในการนำหลักกิจกรรมธรรมชาติสร้างสวนบำบัดให้เด็กพิเศษผ่าน

---

* ได้รับบทความ: 7 มิถุนายน 2567; แก้ไขบทความ: 25 กรกฎาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 28 กรกฎาคม 2567

รูปแบบการพัฒนาสวนของชุมชน (Community gardens) ภายใต้แนวคิดการจัดการปกครอง สาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG) ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research: PR) และการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ จำนวนทั้งสิ้น 15 ท่าน ได้แก่ 1) ภาครัฐ (มหาวิทยาลัย) 2) เครือข่าย กสิกรรมธรรมชาติ 3) ผู้ปกครอง 4) คุณครูประจำศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด พระนครศรีอยุธยา และ 5) ชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาและร้อยเรียงเรื่องราว

ผลการวิจัย พบว่า 1) กระบวนการในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อริเริ่มกิจกรรมการสร้าง สวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษนั้นเริ่มต้นด้วยทุกภาคีเครือข่ายหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมในบท สันทนาตั้งแต่ภาครัฐ ชุมชน โรงเรียน และมูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ สอบถามถึงบริบทของพื้นที่ และการจุดประเด็นการพัฒนาพื้นที่ ไปจนถึงการหาข้อสรุปหรือลงมือทำ ตลอดจนจัดทำสวน ที่มาจากข้อสรุปของทุกฝ่ายได้เห็นพ้องต้องกันและมีการวางแผนทรัพยากรของแต่ละฝ่ายไว้ตั้งแต่ ต้น 2) รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมนั้นเป็นการวางบทบาทและการลงมือช่วยสร้างสวนบำบัด จากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ภาครัฐ โรงเรียน มูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ และชุมชนภายใน พื้นที่ ผ่านการพัฒนาพื้นที่ก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของของกิจกรรมที่ร่วมสร้างตลอดจนการ สร้างสรรค์พืชที่แปลงผักนั้นให้เต็มไปด้วยแหล่งของการเรียนรู้พืชผักที่สามารถบริโภคได้ และการ สร้างคลองขนาดเล็กหล่อเลี้ยงน้ำภายในแปลงผักบริเวณพื้นที่นั้น

คำสำคัญ: สวนบำบัด; กสิกรรมธรรมชาติ; กระบวนการมีส่วนร่วม; เด็กพิเศษ

Abstract

The objectives of this research were to: 1) to investigate the process of knowledge exchange in collaboratively creating a therapeutic garden for special needs children through the principles of natural agriculture, involving the roles of multiple stakeholders; and 2) present a participatory process model for applying the principles of natural agriculture to create a therapeutic garden for special needs children, using the community garden development model under the concept of New Public Governance (NPG). Research methodology is qualitative

research, participatory research (PR), and in-depth interviews. The key informant group consisted of a total of 15 people, including: 1) the government sector (University), 2) the agri-nature foundation, 3) parents, 4) teachers from the Special Education Center of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, and 5) the community. Descriptive and narrative methodologies were implemented to analyze the data.

The major findings revealed the following: 1) The process of knowledge exchange to initiate the activity of creating a therapeutic garden for special needs children begins with all stakeholders, including government agencies, the community, schools, and the Natural Agriculture Foundation, participating in conversations. This begins with inquiries about the context of the area and raising development issues, leading to conclusions or actions. The garden is then created based on agreements from all parties, with resource planning from each party laid out from the beginning. 2) The participatory process model involves roles and hands-on efforts from all relevant sectors, including government agencies, schools, the Natural Agriculture Foundation, and the local community, to help create a therapeutic garden. Through the development of the area, this fosters a sense of ownership of the collaboratively created activity. It also involves cultivating plants in the vegetable plots to create sources of learning about edible plants and constructing small canals to irrigate the vegetable plots in the area.

Keywords: garden therapy; natural agriculture; participatory process; special needs children

1. บทนำ

กิจกรรมธรรมชาติเป็นเสมือนสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนาน เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมแห่งเกษตรกรรมที่สร้างวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สร้างรายได้ทางเศรษฐกิจ และสร้างธรรมชาติให้แก่พื้นที่ในประเทศ หากแต่หลักดังกล่าวสามารถสร้างผลประโยชน์ที่นอกเหนือไปจากการปลูกและปรับเปลี่ยนพื้นที่ให้เป็นธรรมชาติเพียงเพื่อความร่มรื่นหรือเพื่อ

เป้าหมายทางด้านเศรษฐกิจ แต่อีกหน้าที่หนึ่งของหลักกิจกรรมธรรมชาติสามารถสร้างขึ้นมาได้นั้นคือ การเป็นสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษที่มากกว่าการสร้างกิจกรรมธรรมชาติให้แก่พวกเขา แต่ยังคงก่อให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับพืชพรรณนานาชนิดและการปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อสร้างแปลงผักสำหรับการบริโภคได้อีกด้วย (Relf, 2006, p. 322-324)

กิจกรรมในการบำบัดด้วยธรรมชาตินั้นถูกพูดถึงในเรื่องของการดูแลรักษาด้วยสิ่งที่เป็นธรรมชาติสีเขียว (Green care) และสวนบำบัด (Garden Therapy) ที่ไม่ได้เป็นเพียงแค่การนำธรรมชาติหรือการสร้างสวนเข้ามาบำบัดมนุษย์ แต่ยังรวมถึงการเล่นกับสัตว์ต่างๆ เพื่อมนุษย์คนหนึ่งได้รับการพัฒนาสุขภาพกายและสุขภาพจิต (Joyce & Warren, 2016, p. 206-207; สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2565) โดยส่วนใหญ่งานศึกษาสวนบำบัดมีกลุ่มเป้าหมาย คือ เยาวชนและเด็กพิเศษให้ได้รับการบำบัดผ่านกิจกรรมภายในสวน (Rich, Viljoen & Rich, 2015, p. 27) สำหรับหลักกิจกรรมธรรมชาติเป็นการนำเสนอมุมมองทางด้านเกษตรกรรมที่ไม่ใช่เพียงแค่การเพาะปลูกพืชผักเท่านั้น แต่ยังริเริ่มไปตั้งแต่กระบวนการในการจัดแบ่งพื้นที่ทางการทำกิจกรรม การเตรียมปลูกพืชผัก และความยั่งยืนของการทำเกษตรกรรมภายในพื้นที่นั้นๆ เมื่อนำสวนบำบัดกับหลักกิจกรรมธรรมชาติเข้ามาผสมผสานกันทำให้เพิ่มมิติที่สวนบำบัดนั้น ไม่ได้เป็นเพียงแค่การบำบัดจิตใจ สุขภาพของเด็กพิเศษ แต่ยังสร้างแนวทางการเรียนรู้ระบบการจัดการกิจกรรมธรรมชาติภายในพื้นที่ประกอบไปด้วยการเตรียมพื้นที่ เตรียมน้ำ หล่อเลี้ยงแปลงปลูกผัก และการสร้างสรรค์ชนิดผักที่ทำการปลูกในแปลงนั้นๆ

อย่างไรก็ตาม ภายใต้แนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG) ที่เปลี่ยนบทบาทการให้บริการสาธารณะของภาครัฐจากที่เคยเป็นผู้คิดการให้บริการแก่ประชาชนเป็นหลักกลายเป็นส่งมอบบทบาทเหล่านี้มาสู่ผู้คนภายในพื้นที่ให้ร่วมคิดร่วมสร้างและรับบริการนั้น (Osborne, 2006, p. 381-384; Wiesel & Modell, 2014, p. 178) ซึ่งภายใต้การสร้างสวนบำบัดผ่านหลักกิจกรรมธรรมชาติของพื้นที่ตำบลช้างน้อย อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นพื้นที่ที่เคยสร้างสวนธรรมชาติอยู่บริเวณหน่วยบริการบางไทร ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยามาก่อน หากแต่เป็นเพียงแค่การปลูกไม้ยืนต้นโดยไม่ได้จัดวางพื้นที่ทางการเกษตรเพื่อการเรียนรู้ทางธรรมชาติให้แก่เด็กพิเศษมาก่อน ดังนั้นในกระบวนการสร้างสวนบำบัดผ่านหลักกิจกรรมธรรมชาติที่เริ่มจากการจัดวางพื้นที่การสัมผัสธรรมชาติให้แก่เด็กๆ เหล่านั้นจึงใช้กระบวนการมีส่วนร่วม (participatory systems methods) ในรูปแบบกลุ่มที่ผลักดันและขับเคลื่อนแสดงให้เห็นถึงการตัดสินใจของผู้มีส่วนได้เสียร่วมสร้าง

แบ่งปันทรัพยากรของทุกภาคส่วนตั้งแต่ ภาครัฐ มูลนิธิสิทธิกรรมธรรมชาติ ชุมชน และโรงเรียน ผลลัพธ์จากการร่วมมือของทุกฝ่ายทำให้การขับเคลื่อนเป้าหมายสำเร็จและต่อบัณฑิตผู้ประสงค์ของการพัฒนาพื้นที่ตามหลักสิทธิกรรมธรรมชาติที่เด็กพิเศษทุกคนสามารถเข้าสู่พื้นที่แห่งการเรียนรู้ธรรมชาติได้

ทั้งนี้ หน่วยบริการบางไทร ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นพื้นที่ตัวแทนของตำบลข้างน้อยที่ทางหน่วยงานภาครัฐ (มหาวิทยาลัย) ได้ทำการขับเคลื่อนโครงการยกระดับพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ให้กับคนในชุมชนฐานราก โดยพื้นที่ในบริเวณนี้ได้เป็นศูนย์รับพัฒนาเด็กพิเศษที่มีพัฒนาการช้ากว่าวัยที่เหมาะสมซึ่งมีจำนวนประมาณ 20-30 คน อย่างไรก็ตามการสร้างสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษนั้นได้สร้างภายใต้พื้นที่ของสวนที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ทางธรรมชาติให้แก่เด็กพิเศษ (ดังภาพที่ 1) ซึ่งพื้นที่ว่างเปล่านั้นได้ถูกสร้างขึ้นมาสวนบำบัดผ่านความร่วมมือจากหลายภาคส่วน

ภาพที่ 1. พื้นที่สร้างสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษ ณ หน่วยบริการบางไทร ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผ่านความร่วมมือหลายภาคส่วน

ดังนั้น งานวิจัยจึงศึกษากระบวนการในการริเริ่มคิดและพูดคุยเพื่อเปิดพื้นที่สร้างสวนบำบัดผ่านหลักสิทธิกรรมธรรมชาติที่มาจากความต้องการของชุมชนภายในพื้นที่ และนำเสนอรูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วมสร้างสวนบำบัดนั้นผ่านแนวคิดด้านรัฐประศาสนศาสตร์ด้วยมุมมองแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG) แสดงให้เห็นถึงบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกภาคส่วนสร้างสรรค์กิจกรรมและพื้นที่ของชุมชนไปตลอดจนประสบความสำเร็จที่สวนบำบัดนั้นได้กลายเป็นแหล่งพื้นที่ให้แก่เด็กพิเศษเข้าร่วมทำกิจกรรม สัมผัส และเรียนรู้ธรรมชาติ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษากระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการร่วมสร้างสวนบำบัดผ่านหลักกิจกรรมธรรมชาติให้แก่เด็กพิเศษ

2. นำเสนอรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในการนำหลักกิจกรรมธรรมชาติสร้างสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษผ่านรูปแบบการพัฒนาสวนของชุมชน (Community gardens) ภายใต้แนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary research) กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research: PR) โดยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนสร้างสวนบำบัดผ่านหลักกิจกรรมธรรมชาติ ซึ่งรายละเอียดของวิธีการดำเนินงานวิจัยมี ดังนี้

1. **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants)** กระบวนการวิจัยสนับสนุนวิธีดังกล่าวด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผ่านการสนทนาและพูดคุย (face to face interview) โดยวิธีการในการคัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์นั้นเป็นรูปแบบของการให้บุคคลสำคัญ (Key informant) แนะนำและชักชวนเขามาพูดคุยสนทนา คัดเลือกในรูปแบบวิธีเฉพาะเจาะจง (purposive selection) หลังจากที่บุคคลสำคัญได้ช่วยผู้วิจัยคัดเลือกแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่ประชุมหารือ และพูดคุยเพื่อหาแนวทางการสร้างสวนบำบัดผ่านแนวคิดกิจกรรมธรรมชาติ ซึ่งกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียประกอบไปด้วย 1) ภาคการศึกษาหรือตัวแทนภาครัฐ จำนวน 1 ท่าน 2) เครือข่ายกิจกรรมธรรมชาติ จำนวน 3 ท่าน 3) ผู้ปกครอง จำนวน 2 ท่าน 4) คุณครูประจำศูนย์ จำนวน 2 ท่าน และ 5) ชุมชน จำนวน 7 ท่าน รวมทั้งหมด 15 ท่าน ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 6 เดือน

2. เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research: PR) โดยการประชุมระดมความคิดเห็น (Focus group) เพื่อเป็นการรวบรวมและจับคู่ระหว่างแนวคิดทฤษฎีหรือความรู้ทางด้านวิชาการเข้ากับประสบการณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและชุมชนภายในพื้นที่เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของผู้คนในการขับเคลื่อนสวนบำบัด (Marsh, Brennan, & Vandenberg, 2018, p. 338) และวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ประกอบการ

สัมภาษณ์พูดคุยเกี่ยวกับข้อมูลที่ทำการศึกษา โดยโครงสร้างของบทสัมภาษณ์ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล รวมถึงการสรุปผลการวิจัยเป็นการร้อยเรียงเรื่องราววิเคราะห์ตามเนื้อหาการสัมภาษณ์สอดคล้องวัตถุประสงค์ของบทความวิจัยเพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงกระบวนการในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สร้างสวนบำบัดของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน โดยเฉพาะชุมชนภายในพื้นที่ รวมถึงการปรับและประยุกต์ใช้การนำเสนอรูปแบบการสร้างสวนของชุมชนผ่านการมีส่วนร่วมจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ครอบคลุมในทุกประเด็นของรูปแบบดังกล่าว

4. สรุปผลการวิจัย

ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หน่วยบริการอำเภอบางไทร ตำบลชางน้อย อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นศูนย์ที่รวบรวมเด็กพิเศษหรือเด็กที่มีพัฒนาการในด้านของสติปัญญา การเคลื่อนไหวที่ล่าช้าเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงอายุของพวกเขา ที่ควรจะมีพัฒนาการในทักษะที่เหมาะสมกับวัย ซึ่งนักเรียนทุกคนได้เข้ารับการพัฒนา สร้างและเรียนรู้การเคลื่อนไหวจึงทำให้การเรียนรู้ของพวกเขาพัฒนาที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น ผ่านคุณครูประจำศูนย์ฯ ที่ดูแลเด็กภายในศูนย์อยู่เป็นประจำ ทั้งนี้การจัดทำสวนบำบัดภายในพื้นที่ศูนย์ฯ นั้นไม่ได้เป็นเรื่องใหม่ของพื้นที่แต่อย่างใด เนื่องจากภายในพื้นที่ได้เคยมีการเพาะปลูกแปลงสวนดังกล่าวแล้ว แต่ไม่ได้ยั่งยืนมากนัก ขณะที่ในส่วนของการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ฯ ที่ให้เด็กพิเศษร่วมเรียนรู้สัมผัสธรรมชาติด้วยการปลูกผัก เป็นเพียงแค่การทำพื้นที่ปลูกผักบุงเล็กน้อย ดังนั้นการร่วมสร้างเครือข่ายประสานงานในหลายฝ่าย และนำแนวคิดกิจกรรมธรรมชาติเข้ามาภายในพื้นที่เป็นเรื่องที่ใหม่และต้องผ่านการเรียนรู้การขับเคลื่อนจากหลายภาคส่วน ดังรายละเอียดของการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาวิธีการการสร้างสวนบำบัดผ่านหลักกิจกรรมธรรมชาติให้แก่เด็กพิเศษผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายภาคส่วน ในการร่วมคิดและสร้างสวนบำบัดผ่านหลักกิจกรรมธรรมชาติให้แก่เด็กพิเศษ ณ ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หน่วยบริการอำเภอบางไทร ตำบลชางน้อย อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ปรึกษาหารือกันในแต่ละฝ่ายและสอบถาม

ถึงชีวิตประจำวันในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ของเด็กพิเศษผ่านการสัมผัสธรรมชาติในวิชาเรียน ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้คือ ทุกฝ่ายรับรู้ข้อมูลการเรียนรู้ของเด็กพิเศษที่มีวิชาเรียนในการสัมผัส ประสบการณ์ธรรมชาติ การขยับกล้ามเนื้อมัดเล็กผ่านการลงมือเพาะปลูกพืช การรดน้ำต้นไม้ ร่วมกับคุณครูผู้ดูแล โดยเด็กได้รับธรรมชาติบำบัดและการปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างส่งผลดีต่อ สุขภาพกายและสุขภาพจิต บำบัดอารมณ์ รวมถึงการเรียนรู้ในหลายด้านทั้งผัสสะ และสติปัญญา ส่งผลให้พวกเขาสามารถพัฒนาทักษะด้านอื่นๆ ได้ อย่างไรก็ตามกระบวนกรการพูดคุย แลกเปลี่ยนเพื่อสร้างสวนบำบัดผ่านหลักกิจกรรมธรรมชาตินั้นได้มีรายละเอียดของกระบวนการ (Marsh, Gartrell, Egg, Nolan, & Cross, 2017, p. 112-114) ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสนทนาพูดคุยเกี่ยวกับความต้องการหรือบริบทแวดล้อมที่เกิดขึ้นอยู่ในพื้นที่ โดยผู้ที่ริเริ่มคือ ตัวแทนภาครัฐที่เป็นกลุ่มอาจารย์ลงพื้นที่เพื่อริเริ่มกิจกรรม ทั้งนี้หัวข้อในการสนทนาเริ่มต้นด้วย ตัวแทนมูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติเริ่มจากคำถามว่า “อยากจะทำอะไรในพื้นที่นี้” (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2566) หลังจากนั้นแต่ละภาคส่วนได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นถึงการเรียนการสอนที่มีวิชาสอนการสัมผัสประสบการณ์ธรรมชาติของเด็กพิเศษ ซึ่งต้องการให้ผู้ปกครอง คุณครู และทุกภาคส่วนร่วมกันสร้างสวนบำบัดเพื่อให้ผู้ปกครอง เด็กพิเศษ และทุกภาคส่วนได้เรียนรู้และสัมผัสประสบการณ์ธรรมชาติ ทั้งการปลูกพืชผักไว้รับประทานเอง และนำไปจำหน่าย

ขั้นที่ 2 การสรุปวิธีการปฏิบัติหรือลงมือทำ โดยการแบ่งบทบาทและจัดตั้งหน้าที่ รวมถึงรวบรวมทรัพยากรในการจัดทำสวนบำบัดผ่านการนำแนวคิดกิจกรรมธรรมชาติเข้ามาสร้างภายในพื้นที่ ทั้งนี้เครือข่ายกิจกรรมธรรมชาติ และภาครัฐหรือภาคการศึกษา รวมถึงคุณครูประจำศูนย์ฯ ร่วมกันวางแนวทางการสนับสนุนทรัพยากรทั้งด้านความรู้แนวคิดที่ลงมือปฏิบัติในการสร้างสวน พร้อมทั้งวางแนวทางประเภทของพืชผักสวนครัวผสมผสานเข้ากับหลักการจัดทำแปลงต้นแบบในการปลูกพืชให้แก่พื้นที่ หลังจากนั้นชาวบ้านและผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นในการนำแนวคิดต่างๆ มาสู่การปฏิบัติจัดทำแปลงต้นแบบปลูกพืชและลงมือจัดทำสวนบำบัดภายใต้แนวคิดกิจกรรมธรรมชาติร่วมกัน โดยชุมชนได้มองว่า “แปลงสวนที่ทำเป็นประโยชน์แก่พื้นที่ เนื่องจากเด็กได้เรียนรู้และได้รับประทาน รวมถึงนำผักดังกล่าวไปจำหน่ายได้” (ตัวแทนชุมชน, สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2566)

ขั้นที่ 3 การจัดทำสวนที่มาจากข้อสรุปของทุกภาคส่วน หลังจากที่ได้มีการพูดคุยลงมือทำและแบ่งบทบาทหน้าที่กันแล้ว ข้อสรุปการจัดทำสวนดังกล่าวคือ สวนที่ปลูกพืชผักสมุนไพรเพื่อให้เด็กพิเศษสามารถได้รับรสกลิ่นของพืชผักมากยิ่งขึ้น และการจัดทำแปลงสาธิตเพื่อให้เด็กๆ ได้ร่วมปลูกและรดน้ำไปกับแปลงดังกล่าว ซึ่งแปลงนั้นมีการจัดทำ “คลองไส้ไก่ขนาดย่อม” ที่แสดงให้เห็นถึงการไหลเวียนของการหล่อเลี้ยงพืชผักภายในบริเวณพื้นที่ของแปลงสาธิต “จำเป็นต้องทำคลองไส้ไก่ เนื่องจากแปลงสาธิตดังกล่าวจะได้มีน้ำไว้หล่อเลี้ยง และเกิดการปลูกพืชผักที่ยั่งยืนมากยิ่งขึ้น” ตัวแทนจากภาคส่วนการศึกษาและตัวแทนมูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2566)

จากทั้ง 3 ขั้นตอนของการเริ่มลงมือประชุมหารือในการสร้างสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษนั้นจะเห็นได้ว่า ในขั้นนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงการริเริ่มเข้าสำรวจพื้นที่ชุมชนที่สามารถสร้างกิจกรรมจากประเด็นหรือสิ่งที่ชุมชนต้องการได้อย่างแท้จริง เนื่องจากการพูดคุยนั้นเริ่มจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน อีกทั้งยังมีการสรุปลงมือทำและวิธีการปฏิบัติที่ทุกภาคส่วนต่างรับรู้ถึงหน้าที่และบทบาทในการสนับสนุนทรัพยากรร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนสวนบำบัดภายใต้แนวคิดหลักกิจกรรมธรรมชาติ ตลอดจนการนำข้อสรุปของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องของสรุปการลงมือทำเพื่อดำเนินการตามกิจกรรมที่ได้ตั้งประเด็นไว้ตั้งแต่ต้น จึงนำไปสู่ในส่วนที่สองเป็นการนำเสนอรูปแบบที่หลายภาคส่วนได้เริ่มลงมือสร้างสวนบำบัดผ่านแนวคิดกิจกรรมธรรมชาติและการเปิดพื้นที่ให้ทรัพยากรที่เป็นพื้นที่แห่งการสร้างสวนนั้นได้สร้างสรรค์จากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

2. นำเสนอรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในการนำหลักกิจกรรมธรรมชาติสร้างสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษผ่านแนวคิดการสรุปประเด็นที่ครอบคลุมรูปแบบการพัฒนาสวนของชุมชน (Community gardens) ของ Saldivar-Tanaka & Krasny (2004) ร่วมกับแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG) ที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทการมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการจัดการด้านหลักกิจกรรมธรรมชาติเพื่อสร้างสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษ ซึ่งรายละเอียดของรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมและบทบาทหน้าที่ของแต่ละภาคส่วนนั้นมี ดังนี้

2.1 พลเมืองที่เข้าร่วมด้านเกษตรกรรม (Civic agriculture) ในที่นี้คือ ชุมชนผู้ปกครอง คุณครูภายในศูนย์ กล่าวคือพลเมืองที่มีส่วนได้ส่วนเสียภายในพื้นที่เข้าร่วมกิจกรรมกิจกรรมธรรมชาติปลูกป่าหรือสวนบำบัดในพื้นที่ให้เด็กพิเศษและภาคีเครือข่าย ซึ่งการทำ

กิจกรรมร่วมกันเป็นการปรับปรุงพื้นที่ให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้การทำกิจกรรมธรรมชาติได้ ตั้งแต่การขุดแปลงพื้นที่เป็น “แปลงผักต้นแบบ” และการคัดสรรพืชพรรณต่างๆ นำมาปลูกในบริเวณแปลงนั้น (ตัวแทนชุมชน, สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2566) ซึ่งนอกจากแปลงต้นแบบแล้วยังมีแปลงที่ยังสามารถลงพืชผักต่างๆ ปลูกต่อในอนาคตได้อีกด้วย ทั้งนี้นอกจากการขุดหรือสร้างแปลงแล้ว ยังมีการสร้างเส้นทางของคลองไส้ไก่ที่นำน้ำมาหล่อเลี้ยงยังบริเวณแปลง ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมาจากตัวแทนมูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ แสดงให้เห็นถึงการนำแนวคิดกิจกรรมธรรมชาติในส่วนของการทำเกษตร ปลูกพืช เข้ามาเป็นต้นแบบจำลองในพื้นที่ขนาดเล็กให้เด็กและชุมชนได้เรียนรู้ ผลลัพธ์ที่ได้ ได้แก่ แปลงต้นแบบของการปลูกพืชผักสวนครัว แปลงอื่นๆ ที่มีพืชผักปลูกอันสามารถนำไปประกอบอาหารรับประทานและจำหน่ายได้

2.2 การพัฒนาชุมชน (Community development) ทุกคนได้เกิดความรู้สึกการเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) ในการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าว ไม่เพียงแต่คุณครู ผู้ปกครอง และชุมชนที่มีความรู้สึกดังกล่าว ผู้แทนจากมูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ และภาคส่วนการศึกษาที่เป็นตัวแทนภาครัฐยังเกิดความรู้สึกดังกล่าวในการขับเคลื่อนเช่นกัน ตั้งแต่การคัดสรรทรัพยากรการแบ่งบทบาทหน้าที่เริ่มสร้างพื้นที่สวนบำบัด และการนำความรู้ในการปลูกพืชผักเข้ามาสร้างในพื้นที่ ซึ่งการจัดทำสวนบำบัดดังกล่าวได้พัฒนาคุณภาพชีวิตต่อเด็กพิเศษ ผู้ปกครอง คุณครู และชุมชนที่เข้ามาร่วมทำกิจกรรมด้วยกัน นอกจากนี้ยังได้รับผลิตภัณฑ์ผักปลูกกลับไปรับประทานที่ครัวเรือน พร้อมทั้งนำไปจำหน่ายได้อีกด้วย

2.3 การเปิดพื้นที่ (Open space) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตั้งแต่คุณครู ชุมชน ผู้ปกครอง และมูลนิธิ ร่วมกันออกแบบพื้นที่ที่จะช่วยสร้างสรรค์แปลงผักสำหรับสวนบำบัดและแปลงผักต้นแบบที่ให้เด็กพิเศษเข้ามาร่วมปลูกต้นไม้ภายในแปลงนั้นได้ ทั้งนี้ แปลงในแต่ละแปลงที่รวมออกแบบนั้นได้มีการปลูกพืชผักสวนครัวที่สามารถนำไปบริโภคภายในศูนย์ฯ รวมถึงการวางแปลงที่มีคลองไส้ไก่ อันเป็นคลองระบายน้ำเพื่อไปหล่อเลี้ยงพืชผักสวนครัว หรือผักนานาชนิดให้สามารถเติบโตและเก็บเกี่ยวบริโภค รวมถึงพร้อมขายได้ในอนาคต อย่างไรก็ตามผักสวนครัวและคลองที่ระบายน้ำเหล่านี้ยังเป็นการเพิ่มสภาพแวดล้อม (environmental enhancement) ให้มีคุณค่าต่อการเรียนรู้แก่เด็กพิเศษ เนื่องจากพวกเขาสามารถรับรู้ถึงผักที่ได้บริโภคและต้นไม้ของผักเหล่านั้นที่ออกดอกออกผลให้แก่พวกเขาได้อีกด้วย และเด็กเหล่านี้สามารถมีกิจกรรมปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและคุณครูอันเป็นการเสริมสร้างสุขภาพกายและสุขภาพจิตให้พร้อมต่อพัฒนาการการเรียนรู้ด้านต่างๆ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าประเด็นที่ครอบคลุมรูปแบบการสร้างสวนสำหรับชุมชนนั้นเมื่อนำมาปรับใช้กับการสร้างสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษผ่านแนวคิดกิจกรรมธรรมชาติอันเป็นแนวคิดที่ไม่ได้อธิบายเพียงแค่การปลูกพืชผักเท่านั้นแต่ยังเป็นการวางพื้นที่ให้แก่การทำเกษตรกรรม การทำปุ๋ยสัตว์ ที่เด็กพิเศษสามารถเรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมได้นั้นจะพบว่าการสร้างสวนบำบัดนี้ครอบคลุมประเด็นตั้งแต่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมการวางแผน ผักต้นแบบไปจนถึงการสร้างความเป็นเจ้าของของแปลงผักและสวนบำบัดที่ทุกคนต่างได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างสรรค์นี้ ไปจนถึงการเปิดพื้นที่ให้มีการออกแบบการวางแผนผักเพื่อสร้างสวนบำบัดให้กับเด็กพิเศษ อีกทั้งยังมีการวางรูปแบบของการสร้างพื้นที่การหล่อเลี้ยงน้ำเพื่อให้การปลูกผักเหล่านี้ยั่งยืนอีกด้วย

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่ค้นพบเมื่อนำมาพิจารณาตามแนวทางการวิเคราะห์อันสอดคล้องกับวัตถุประสงค์นั้นในส่วนที่เริ่มจากการศึกษาวิถีในการสร้างสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษด้วยหลักกิจกรรมธรรมชาติผ่านกระบวนการในหลายขั้นตอน ตลอดจนรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมที่ภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วน ชุมชนผู้เป็นพลเมืองภายในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมนั้นสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

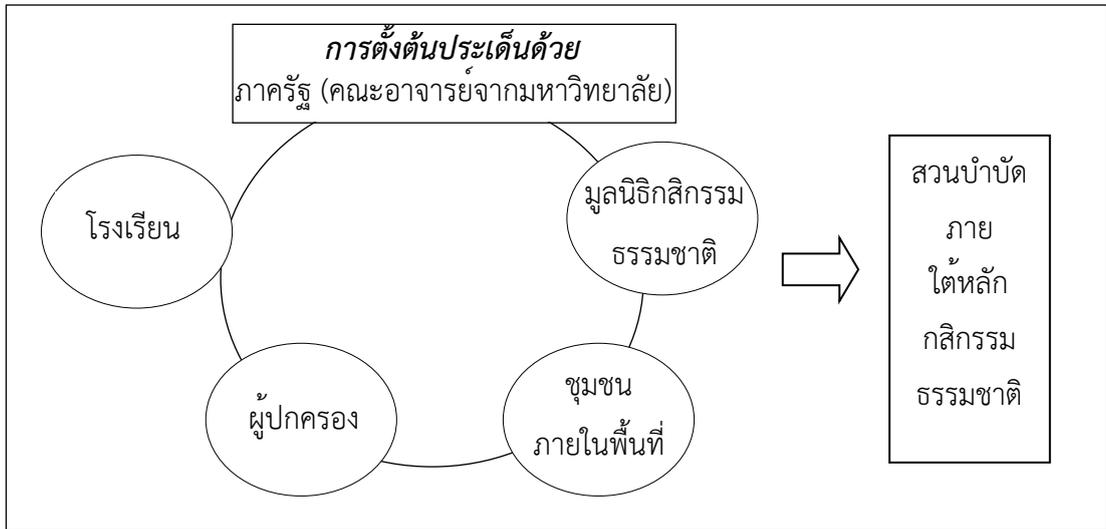
เริ่มด้วยแนวคิดการสร้างสวนบำบัดผ่านหลักกิจกรรมธรรมชาติ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและชุมชน รวมถึงภาคส่วนต่างๆ จะเริ่มเข้าไปริเริ่มสร้างได้ประกอบไปด้วยขั้นตอนที่สอดคล้องกับกระบวนการของ Marsh, Gartrell, Egg, Nolan, & Cross (2017) ที่เล็งเห็นว่าขั้นตอนต่างๆ นั้นประกอบไปด้วยสามขั้นตอนในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อผลักดันการลงมือสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสาธารณะ โดยขั้นแรกเริ่มจากการพูดคุยหรือบทสนทนาที่สอบถามถึงประเด็นความต้องการของชุมชนหรือคนในพื้นที่ผสมผสานเข้ากับหลักความรู้จากมูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ ร่วมเข้ากับการประสานงานของฝั่งภาครัฐในที่นี้คือ คณะอาจารย์ที่ลงพื้นที่ขับเคลื่อนกิจกรรมประสานเครือข่ายเข้าช่วยเหลือและแบ่งสรรปันส่วนทรัพยากรภายในพื้นที่เพื่อหาข้อตกลงร่วมกันและหาบทสรุปของการพูดคุยของหน่วยงานต่างๆ เมื่อผ่านขั้นตอนของการพูดคุยเข้าสู่ขั้นการสรุปวิธีการปฏิบัติหรือเริ่มลงมือทำ โดยการสรุปนั้นจะเป็นการแบ่งสรรหน้าที่ที่แต่ละฝ่ายสามารถร่วมรับผิดชอบ และแสดงความคิดเห็นถึงขั้นตอนในการลงมือทำ ปลูกพืชผักตามแปลงผักเพื่อจัดทำสวนบำบัด (Marsh, Gartrell, Egg, Nolan, & Cross, 2017, p. 112-114)

อีกทั้งยังได้เพิ่มหลักแนวคิดกิจกรรมธรรมชาติที่ประสานเพิ่มเติมพื้นที่สร้างคลองส่งน้ำให้แก่ พี่ชนักสวนครัวที่ทำการปลูก หลังจากนั้นจึงได้จัดทำข้อสรุปของการวางแนวทางต่างๆ เพื่อเป็นการวางบทบาทที่ชัดเจน สรุปขั้นตอนของการลงมือทำ โดยในส่วนนี้แสดงให้เห็นถึงการบุกเบิกพื้นที่ การร่วมสรุปสร้างประเด็นในการขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษ ตลอดจนการสร้างแนวทางบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของทุกภาคส่วน

ในส่วนของรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมที่นำหลักกิจกรรมธรรมชาติเข้ามาผสมผสาน สร้างสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษนั้น ขั้นตอนส่วนนี้จะเป็นขั้นของการลงมือทำและการจัดแบ่งพื้นที่ ที่สร้างแปลงปลูกผักและพื้นที่โดยรอบที่ประสบผลสำเร็จ ตามการสรุปประเด็นหรือแนวคิดในการสร้างสวนของชุมชนของ Saldivar-Tanaka & Krasny (2004) ภายใต้แนวคิดการ ที่มองว่า หลักการสร้างสวนของชุมชนนั้น เริ่มต้นการขับเคลื่อนลงมือทำได้ด้วยการที่พลเมืองเข้าร่วม ปรับปรุงพื้นที่ ทำกิจกรรมร่วมกันในการคัดสรรพืชพันธุ์นานาชนิด และการวางแบบแผนของ แปลงผักให้เด็กพิเศษสามารถมีส่วนร่วมได้ หลังจากนั้นในขั้นของการพัฒนาชุมชนเป็นเสมือนขั้น ที่ลงมือทำแล้วทุกภาคส่วนมีความรู้สึกของการมีส่วนร่วม หรือ “ความเป็นเจ้าข้าวเจ้าของ” กับ กิจกรรมที่ตนได้ลงมือดำเนินการและท้ายนี้เป็นการเปิดพื้นที่ของการร่วมมือร่วมใจกันสร้างสรรค์ พื้นที่ตั้งแต่การเลือกพืชผักเพาะปลูก การสร้างแปลงต้นแบบให้เด็กพิเศษเข้าร่วมการเพาะปลูก ด้วย และการวางช่องทางของน้ำที่สามารถไหลบำรุงหล่อเลี้ยงผักที่ปลูกได้โดยพื้นที่เหล่านี้ได้ผ่านการออกแบบจากทุกภาคส่วนที่ลงมือสร้างสวนบำบัดตามหลักแนวคิดการจัดการปกครอง สาธารณะแนวใหม่

จากที่กล่าวมาสามารถสรุป รูปแบบกระบวนการในการมีส่วนร่วมที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใน ทุกภาคส่วนขับเคลื่อนนำหลักกิจกรรมธรรมชาติผสมผสานเข้ากับสวนบำบัดเพื่อสร้างสวน ดังกล่าวให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และที่เพาะปลูกสำหรับพี่ชพรณนานาชนิดแก่เด็กพิเศษนั้น ในกระบวนการของการสร้างสวนบำบัดมีบทบาทจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตั้งแต่ขั้นตอนของการ เข้าร่วมสร้างแปลงผัก ไปจนถึงการร่วมพัฒนาแสดงถึงความรู้สึกเป็นเจ้าของของแหล่งพื้นที่นั้นที่ ต้องร่วมแรงสามัคคีดำเนินกิจกรรมไปจนถึงการสร้างสรรค์แปลงผักและพื้นที่ให้เป็นมากกว่าการ เพาะปลูกผักแต่ยังสร้างการเรียนรู้ให้แก่เด็กพิเศษได้รับรู้ถึงผักที่มาจากการเพาะปลูกเพื่อนำมา บริโภคและแหล่งน้ำที่เข้าถึงตามหลักแนวคิดที่กล่าวข้างต้น และเด็กเหล่านี้ได้เข้าสู่พื้นที่แห่งการ บำบัดทางธรรมชาติการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพื่อสร้างความพร้อมในการพัฒนาการเรียนรู้ด้าน ต่าง ๆ (Nabors, Willoughby, Leff, & McMenamin, 2001; Hussein, 2012)

ภาพที่ 2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่แสดงบทบาทสร้างสวนบำบัดภายใต้หลักกสิกรรมธรรมชาติ

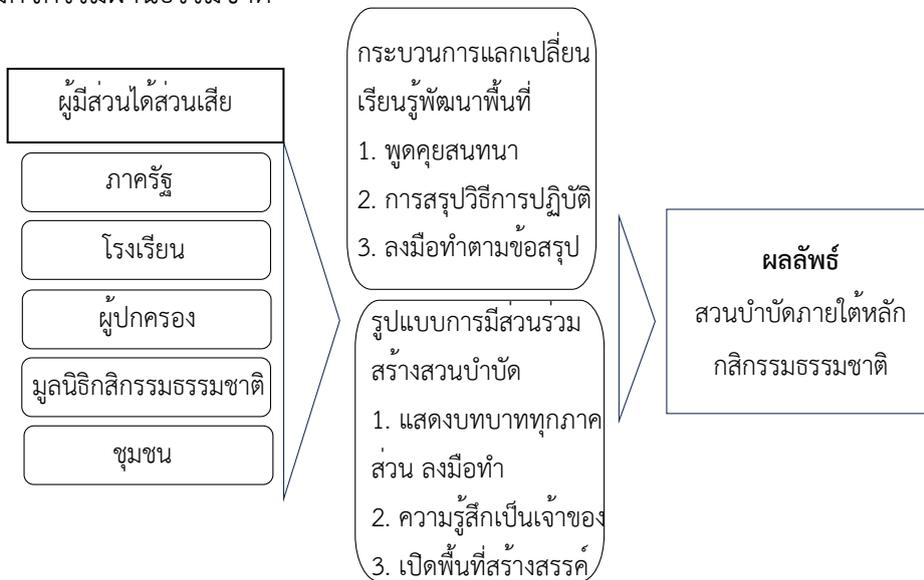
6. องค์ความรู้จากการวิจัย

กระบวนการนำหลักกสิกรรมธรรมชาติสร้างสวนบำบัดสำหรับเด็กพิเศษผ่านภาคีเครือข่าย พบว่า การขับเคลื่อนสวนบำบัดนั้นแบ่งออกเป็น 2 ส่วนในกระบวนการมีส่วนร่วมในการนำหลักกสิกรรมธรรมชาติสร้างสรรค์พื้นที่ดินพื้นที่หนึ่งออกมาเป็นสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษได้ทำกิจกรรมและเรียนรู้ไปกับสวนดังกล่าว โดยรายละเอียดมีดังนี้

ขั้นตอนการริเริ่มสร้างสวนบำบัดผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยการสนทนาพูดคุยเกี่ยวกับประเด็นภายในพื้นที่ผ่านผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนภายในชุมชนได้อย่างแท้จริง อีกทั้งยังเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์องค์ความรู้ที่ทุกฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้องได้แสดงความคิดเห็นและมองเห็นถึงความเป็นไปได้ ไปจนถึงการสรุปวิธีการปฏิบัติการในการสร้างสวนบำบัด พร้อมทั้งเริ่มลงมือทำผ่านการสรุปบทบาท และสำรวจพื้นที่เพื่อการแบ่งบทบาทและการขับเคลื่อนแบบพันธมิตรที่แต่ละฝ่ายมีอยู่ให้สามารถดำเนินการได้อย่างประสบผลสำเร็จ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงรูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการสร้างสวนบำบัดผ่านหลักกสิกรรมธรรมชาติให้แก่เด็กพิเศษนั้น พบว่า หลายภาคส่วนที่เข้ามาเกี่ยวข้องมีตั้งแต่ภาคส่วน

ชุมชน โรงเรียน มูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ และมหาวิทยาลัย ที่สนับสนุนและขับเคลื่อนผ่านการสร้างสวนบำบัดตั้งแต่ขั้นการเริ่มสร้างแปลงผัก และคัดสรรพืชพรรณมาสู่แปลงดังกล่าว ไปจนถึงการขับเคลื่อนให้แปลงผักนั้นสำเร็จได้ และการสอดแทรกหลักการให้น้ำลงสู่แปลงผัก โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นนอกแบบทำให้ทุกฝ่ายเกิดความรู้สึกรับผิดชอบและเป็นเจ้าของของพื้นที่ ซึ่งนำไปสู่การเปิดพื้นที่เพื่อออกแบบสร้างสรรค์สวนเพิ่มด้วยการนำพืชผักที่บริโภคภายในพื้นที่มาปลูกจำนวนมาก และการสร้างต้นแบบแปลงผักเพื่อให้เด็กพิเศษทำการเพาะปลูกอันเป็นการส่งเสริมกิจกรรมผ่านธรรมชาติ

ภาพที่ 3. กระบวนการนำหลักกิจกรรมธรรมชาติสร้างสวนบำบัดสำหรับเด็กพิเศษผ่านภาคีเครือข่าย

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การขับเคลื่อนนโยบายเชิงพื้นที่ควรเริ่มต้นจากการเปิดพื้นที่หรือบทสนทนาที่ถามความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง แต่ทั้งนี้ความต้องการนั้นควรผสมผสานเข้ากับองค์ความรู้อันเป็นทรัพยากรจากภาคส่วนต่างๆ ที่มีความเชี่ยวชาญในประเด็นการพัฒนาของพื้นที่เหล่านั้น เพื่อให้การขับเคลื่อนงานสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง ประกอบกับ

การสร้างข้อสรุปที่ไม่เป็นเพียงแค่การสรุปประเด็นที่ต้องการพัฒนาแต่ไปถึงการลงมือทำที่ทุกส่วนสามารถเข้ามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการร่วมดำเนินกิจกรรมนั้นๆ

1.2 หลักการขับเคลื่อนกิจกรรมทางด้านการพัฒนาชุมชนควรสร้างบทบาทของภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วนให้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องตั้งแต่กระบวนการริเริ่มในการค้นหาประเด็นหรือปัญหาของพื้นที่ที่เข้าไปพัฒนาชุมชนนั้นๆ เพื่อให้กิจกรรมสามารถขับเคลื่อนผ่านการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และทรัพยากรจากหลายภาคส่วน และประเมินความพร้อมในการลงมือทำ ตลอดจนลงมือดำเนินกิจกรรมนั้นให้ประสบความสำเร็จได้เป็นไปตามแผนที่ได้พูดคุยสรุปไว้ตั้งแต่ต้น

1.3 การสร้างรูปแบบของการแบ่งสรรปันส่วนทรัพยากรในการขับเคลื่อนกิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชนควรมาจากการนำทรัพยากรนั้นมาจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากในการพัฒนาพื้นที่หรือสร้างกิจกรรม ไม่สามารถนำทรัพยากรจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งมาสนับสนุนตลอดทั้งกิจกรรมได้ ดังนั้นการกระจายทรัพยากรไปยังภาคส่วนต่างๆ จะทำให้การขับเคลื่อนกิจกรรมประสบผลสำเร็จและผลนี้สามารถสร้างความเป็นหนึ่งเดียวหรือความผูกพันให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะช่วยกันพัฒนาในรูปแบบการสนับสนุนแบ่งปันทรัพยากรกันอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 การวิเคราะห์การพัฒนาพื้นที่หรือการพัฒนาชุมชน ควรเริ่มจากการสร้างกระบวนการในการลงพื้นที่และสร้างข้อตกลงร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ทุกภาคส่วนต่างต้องเริ่มจากการพูดคุยประเด็นปัญหาไปจนถึงข้อสรุป ดังนั้นในขั้นตอนของการพูดคุยไปจนถึงข้อสรุปนั้นจึงต้องให้ผู้มีบทบาทหลายภาคส่วนเข้ามาร่วมดำเนินการ แต่เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งจึงควรมีการวิเคราะห์บริบทก่อนหน้าของพื้นที่เพิ่มเพื่อให้ชุมชนสามารถวางรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนและสามารถนำการพัฒนานั้นต่อยอดจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันไปสู่นาคตได้

2.2 การขับเคลื่อนงานวิจัยไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนควรมีการประเมินผลกระทบทางด้านการพัฒนาพื้นที่ชุมชนไม่ว่าจะเป็นผลกระทบทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อการขยายไปสู่และขับเคลื่อนกิจกรรมดำเนินไปในรูปแบบที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากผลประเมินจะทำให้ทราบผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้น จึงทำให้การขับเคลื่อนในครั้งต่อไปมีข้อมูลสนับสนุนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2565). บันทึกประสบการณ์สวนบำบัด. สืบค้นจาก <https://dol.thaihealth.or.th/Media/Index/28dafa46-4035-ec11-80fa-00155db45613>
- Hussein, H. (2012). The influence of sensory gardens on the behaviour of children with special educational needs. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 38, 343-354.
- Joyce, J., & Warren, A. (2016). A case study exploring the influence of a gardening therapy group on well-being. *Occupational Therapy in Mental Health*, 32(2), 203-215.
- Marsh, P., Brennan, S., & Vandenberg, M. (2018). It's not therapy, it's gardening: community gardens as sites of comprehensive primary healthcare. *Australian Journal of Primary Health*, 24(4), 337-342.
- Marsh, P., Gartrell, G., Egg, G., Nolan, A., & Cross, M. (2017). End-of-life care in a community garden: findings from a participatory action research project in regional Australia. *Health & Place*, 45, 110-116.
- Nabors, L., Willoughby, J., Leff, S., & McMenamin, S. (2001). Promoting inclusion for young children with special needs on playgrounds. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 13, 170-190.
- Osborne, S. P. (2006). *The new public governance?*. United Kingdom: Routledge.
- Relf, P. D. (2006). Agriculture and Health Care. In J. Hassink and M. V. Dijk (Eds), *Farming for Health: Green-care farming across Europe and the United States of America*, (pp. 309-343). New York, NY: Springer.

- Rich, M., Viljoen, A., & Rich, K. M. (2015). The 'Healing City'-Social and therapeutic horticulture as a new dimension of urban agriculture?. In Localizing urban food strategies (Ed.), *Farming cities and performing rurality* (pp. 22-35). Italy: 7th International Aesop Sustainable Food Planning Conference Proceedings.
- Saldivar-Tanaka, L., & Krasny, M. E. (2004). Culturing community development, neighborhood open space, and civic agriculture: The case of Latino community gardens in New York City. *Agriculture and human values*, 21, 399-412.
- Wiesel, F., & Modell, S. (2014). From new public management to new public governance? Hybridization and implications for public sector consumerism. *Financial Accountability & Management*, 30(2), 175-205.